سیدنظیم سیدي
پي ایچ ډي سکالر ، کابل پوهنتون

د اوسمهالو ژباړو ربړې او ناخوالې

Abstracts:

Pashtu language literature changed in all respects after the September incident, it became more extensive, and it saw enough altitudes and altitudes that, unfortunately, so far, its problems and challenges remain, and a number of media they also made them more exuberant.

Along with these, our next language problem is translation. In this sense, in most places, Pashto is the language of translation, translating a concept from one language into another, not words and words, But we see that the majority of associations and foundations have embraced only words and words, and that's enough, which transcends the translation of the language from its original path and is thrown out in the cousin.

In this article, we see that the Pashtu language is faced by unscrupulous people, both by the dignitaries and by the media, There are some who have translated a book into their interest and enthusiasm, but that they are not tall with the standards of the Pashto language, thus facing the challenges of the language.

The other number is interested in writing and writing, but they either do not know how to write, or they make some words that are also challenging. Third is the people who are not professional journalists, and in the name of the service they have problems in language. , Which creates both new and new words, which also challenges the language?

So, in this article, you will see the problems of all sections in their examples, and in the recent past, these challenges are interpreted extensively.

لنډیز:

پښتو ادب په ټوله کې د سپټمبر تر پېښې وروسته په ټوله معنا بدلون وکړ، هم پراخ شو، هم زیات شو او هم یې په کافي اندازه لوړې او ژورې ولیدې، چې له بده مرغه ځینې ستونزې او ربړې یې لا تر اوسه هم په خپل حالت پاتې دي چې ځینو رسنیو په کافي اندازې زیاتې او لا پسې ستونزمنې کړې.

د دې ترڅنګ زموږ د ژبې بله لویه ستونزه ژباړه هم ده، په دې معنا په اکثریتونو ځایونو کې پښتو ژبه د ژباړې ژبه ده او ژباړه له یوې ژبې څخه بلې ژبې ته د منځپانګې اړولو ته وایي، نه د الفاظو، خو موږ ګورو چې اکثریتو بنسټونو یوازې الفاظ اړولي او بس او همدغه د الفاظو اړول د دې لامل کیږي چې د ژبې ټولې قاعدې تر پښو لاندې شي او زوال کندې ته وغورځیږي.

په دې مقاله کې موږ ګورو چې پښتو ژبه هم د نامسلکي کسانو له خوا، هم د ذوقي کسانو له خوا او هم د رسنيو له خوا له پوره ناخوالو او ګډوډۍ سره مخامخ شوې، ځيني کسان داسي دي چې د يو مسلک کتاب يې ژباړلی، خو دا چې د پښتو ژبې له قاعدې او املا سره نه دي بلد، نو متن يې ډېر ګډوډ او بې قاعدې دي، ځيني کسان بيا د ليکلو مينه وال دي، خو له بده مرغه يا ليکل نه شي کولای او يا هم له ځانه جوړوني کوي، چې دا هم ژبه له ستونزو سره مخامخوي او دريمه ډله هم هغه کسان دي چې مسلکي ژورناليستان نه دي او ژبې ته د خدمت په نامه ربړې زېږوي، له ځانه نومونه کوي او له ځانه لغات جوړوي چې دې خبرو هم ژبه له ستونزو سره مخامخ کړې ده، نو په دې مقاله کې تاسې د هرې برخې ستونزې له بېلګو سره يې ګورئ او په اخره کې له دې ستونزو څخه د خلاصې پر لارو چارو په تفصيل سره خبرې شوې دي.

د ژباړو ستونزې او ننګونې

که د اوسنيو پښتو ژباړو بهير ته وګورو، نو ډېرې هيلې را توکولی شي، خو که ستونزې او ننګوني يې له نظره تېرې کړو، نو بيا مو هيلې مړاوې کېږي، خو وړاندې تر دې چې د اوسنيو پښتو ژباړو په ستونزو او ننګونو خبرې وکړم اړينه بولم چې لومړی په ژباړې يو لنډکی بحث ولرم چې ژباړه څه شی دی او څه ارزښت لري؟

ژباړه: د ژبپوهانو په اند ژباړه له دوو مورفيمونو يا ترکيبونو څخه رغېدلې چې يو يې (ژب) او بل يې (اړه) ده، يعني له يوې ژبې څخه بلې ته يې اړول يا را انتقالول، خو دغه را اړول بايد کټ مټ وي او که د مفهوم له پلوه؟

دا هغه پوښتنه ده چې د همدغې څېړنې په اوږدو کې به ځواب شي. ژباړې ته په پښتو کې ژباړه، په عربي او دري کې يې ترجمه او په انګريزي کې يې Translation بولي.

ادبپوهان يې په اړه وايي: ژباړه د ملتونو، توکمونو او ټولنو ترمنځ د يو بل د فرهنګ پېژندلو، د يو بل له علومو او تجربو څخه د ګټې اخيستلو ستره او اغېزناکه وسيله ده. (۱)

خو څېړنپوه نصرالله ناصر په خپلې يوې مقالې کې د ژباړې په اړه کاږي: "ژباړه د ژبې له پردو نه تېرېدل دي چې موخه يې له يوې ژبې نه بلې ته د لېږد د اړتيا پوره کول او احساس او خبرتيا ور رسول دي، خو په دې شرط چې د هغه احساس حق په دوهمه ژبه کې هم په سمه توګه پر ځای شي." (۲)

يعني که په دويمه ژبه کې يې حق په سمه توګه ادا نه شو، نو ژباړه له نيمګړتياوو او ستونزو څخه ډکه ده، خو بيا هم ورته ژباړه ويل کېږي او منکرېدل يې سمه خبره نه ده.

د ژباړې په اړه په يو بل تعريف کې لولو: "ژباړه په دوهمه ژبه کې د لومړۍ ژبې د پيغام د ډېر نږدې او طبيعي معادل پيدا کول دي، لومړی د «معنا» دويم د «سبک» په لحاظ. يا ژباړه په دويمه ژبه کې د لومړۍ ژبې د ډېر نږدې طبيعي معنايي او سبکي معادل پيدا کولو ته وايي." (۳)

په دغه تعريف کې پر معنا او سبک ټينګار شوی، البته په هنري کلام کې که د ليکوال سبک وساتل شي، نو غوره خبره ده، خو په عامه توګه د ليکوال د سبک ساتل ځکه شوني خبره نه ده چې ډېر ځله د ليکوال د زړه خبرې او احساس ژباړل نه يوازې ستونزمنه ده، بلکې په ځينو مواردو کې شوني هم نه ده، نو ځکه معنايي بدلون يې اړين دی، خو سبکي بدلون بيا يو څه د تأمل وړ خبره ده، خو هغه تعريف چې ډېرو ادبپوهانو ته د منلو دی هغه دا دی: "ژباړه په اصطلاح کې د لومړۍ ژبې د کلمو لپاره د نږدې او دقيق اندول موندولو ته وايي، خو چې د ليکوال ويندود (روش) او سياق خوندي وي. ***<u>ژباړه له يوې ژبې نه بلې ته د افکارو، غوښتنو، کيسو، هنرونو، پوهنو او نورو د لېږد وسيله او د ناهمژبو خلکو ترمنځ فرهنګي تړښت او اړيکه ده." (۴)</u>***

په دغه تعريف کې څو مسئلو ته ځير کېږو، لومړی دا چې په ژباړه کې له موخنې ژبې څخه دويمې ژبې ته د اندول کلمو موندل او راوړل اړين دي. کله چې د اندول خبره کوو، نو ورسره دا پوښتنه هم پيدا کېږي چې ايا ترادف يا مترادفې کلمې يو د بل معنا ښندي يا يو د بل ځای نيسي؟

موږ ډېر ځله مترادفې کلمې يو د بل پر ځای کاروو او داسې ګومان کوو چې يو د بل دقيق ځای نيولای شي، په داسې حال کې چې داسې نه ده، ځکه د استاد رفيع په شفاهي وينا که چېرې يو ځوک د چا متن ژباړي او لږ تر لږه پنځوس سلنه يې سم وژباړي، نو ياد ژباړن لويه اتلولي کړې، معنا دا چې ژباړه له انځوره انځور اخيستل دي او له

انځوره انځور اخيستل به هرومرو نيمګړتياوې، ستونزې او پيکه والی لري، خو دا چې په دغه له انځوره انځور اخيستلو کې موږ مترادفي کلمې هم يو د بل پر ځای سمې او دقيقې ونه کارو، نو ژباړه به نوره هم بې خونده او پيکه کړو، د مثال په توګه: وفات شو، مړ شو، په حق ورسېد، پورې يې پرې کړ، لـه حق سره پيوست شـو، زېړې تلـې يـې ونيـولې، واژه خوله پاتې شو، چارتراش شو، له دې نړۍ وکوچېد، خپل عمر يې تاسې تـه وباخښـه، مردار شـو، زموږ لـه منځـه لاړ او داسې نور دا ټول مترادف کلمات دي، خو يو هم د بل په معنا نه دی، ځکه زېړې تلې يې ونيوې مړي ته د غوسې، قهر او غضب معنا ښندي، خو وفات شو، په حق ورسېد او خپل عمـر يـې تاسـې تـه در وباخښـه مـړي تـه د يـو ډول درنـاوي او احترام معنا ښندي، خو مردار شو، واژه خوله پاتې شو او داسې نور دا نو پر مړي د ملنډې وهلو او سپکاوي معنا ښندي، نو که چېرې موږ د خپل او يا بل هېواد يوه مشهوره څېره چې په ټولنه کې يې درناوی د پـام وړ دی د هغـه د مړينـې خبـر ژباړو او داسې ووايو چې فلانی د فلاني ورور، د فلاني پلار او د فلاني زوی زېړې تلې پروت دی او جنـازه يـې نـن دوه بجې په فلاني جومات کې ده، نو آيا دغه جمله به پر ياد ميت باندې ملنډې نه وي، خو کـه ووايـو چـې پـه حـق رسـېدلی يـا وفات شوی او جنازه يې نن دوه بجې... کې ده، نو ايا خبره به مو دقيقه او له درناوي ډکه نه وي!

دقيقاً زه چې پر کومې موضوع باندې بحث کول غواړم موخه مې ترې د همداسې مسايلو واضح کـول دي، نـه د هغـو موضوعاتو او آرونو چې زموږ د ژباړې قبر يې کېندلی.

په هر حال! که د تعريفونو له بحثه را تېر شو او د ژباړې پيداينت ته تم شو، نو په هغې کې هم له ډول ډول نظريـاتو او ناخوالو سره مخامخېږو چې له نېکه مرغه په دې ځای کې زموږ د بحث وړ موضوع نـه ده، خـو دا چـې پښـتو ادب تـه کله راغلې يو لنډوچکې بحث به پرې وکړم:

پښتو ژبې ته د ژباړې راتګ:

ادبپوهان وايي ژباړه پښتو ادب ته په درېيمې سپوږمېزې پېړۍ کې راغلې چې هغه هم د نظم يـا شـعر لـه لارې ده او لومړنۍ ژباړه د محمدهاشم سرواني ژباړلی شعر يا بوللـه ده چـې د خپل يـو عـرب اسـتاد ابـن خـلاد لـه ټـولګي څخـه يـې ژباړلې چې ځينې بېتونه يې دا دي:

ژبه هم ښه وينا کاندي چې يې وينه
د خاوند په لاس کې زر او درهمونه
ژوبور ورله ورځې وينا يې اروي
د درهم خاوندان تل وي په وياړونه
درهم ژبه ده که څوک ژبور کېږي
ده وسله که څوک پرې کاندي قتالونه (۵)

دا منل شوې خبره ده چې ژباړه يوه ستونزمنه چاره ده، خو دغه چاره هله نوره هم ستونزمنه شي چـې کلـه د نظـم يـا شعر په برخه کې وي، خو دلته په دې قصيده کې او د دغو څو بېتونو په لوستلو سره انسان پرې د ژباړې فکر هم نـه شـي کولی، ځکه دومره روانه، خوږه او عام فهمه ژباړل شوې چې ته وا دا د يو ناظم خپل نظـم يـا شـعر دی، نـو پـه دې توګـه ګورو چې په لومړيو کې ژباړه په ډېره ښه او عالي توګه پښتو ادب ته راغله او په کافي اندازه مينـه وال يـې هـم وموندل، خو دا چې په هغه وخت کې د ليکوالو کمی و او په بهرنيو ژبو پوهېدونکي افغان ليکوال هم چندان نـه وو، نـو ځکـه دغـه لړۍ ډېره موده همداسې شلېدلې پاتې شوه، خو ***بالاخره په لسمه پېړۍ کې د کندهار د پنجوايي ولسوالۍ په سيمه کـې يـوه افغانه اتله مېرمن پيدا شوه چې زرغونه کاکړه نومېده*** او دغې اتلې د شيخ سعدي د بوستان ژباړه پيل کړه چې په ډېر هنر او خوند سره يې وژباړه چې د پټې خزانې په حواله ځينې کړۍ يې دا دي:

اورېدلې مې قصه ده
چې له شاتو هم خوږه ده
د اختر په ورځ سهار
بايزيد چې و رويدار
تر پايه... (۶)

د دغو ښېتونو په لوستلو سره بيا هم د ژباړې فکر نه پيدا کېږي او نه پرې څوک د ژباړې ګومان کوي، ځکه دومره ساده، عام فهمه، خواږه او هنري ښېتونه دي چې د پند او عبرت ترڅنګ انسان د خپل هنر په زور له ځانه سره ساتلی شي او همدغه ډول ژباړې د دې لامل شوي چې تر دې وروسته دغه لړۍ پسې ګړندۍ شي او آن مذهبي کړيو ته هم لاره پيدا کړي. ***په دې معنا موږ د اخوند درويزه په خپلو او پليونو په اثارو کې يې د ژورو او علمي ژباړو شاهدان يوو همداسې د پير روښان پيريانو هم د ليکلو ترڅنګ*** ژباړې ته زړه ښه کړ چې تر ډېره يې په کلو او باندو کې د مشرانو له خوا ترنمونه اورېدل کېدل.

د اخوند درويزه او پيرروښان ترڅنګ د ژباړې ***د ډګر بله ستره هستي خوشحال خان خټک دی چې هم يې خپله پخې او خوندورې ژباړې کړي او هم يې خپل اولادونه ژباړې ته هڅولي چې له ډلې يې د عبدالقادر خان خټک، سکندر خان خټک، صدر*** خان خټک، ګوهر خان خټک او دې ته ورته نورو نومونه د يادولو وړ دي. (۷)

تر خوشحال وروسته دا مسئله همداسې منظمه د ده د اولادې او نورو چاروا‌کو او ليکوالو له خوا پالل شوې، په دې معنا د امير شېرعلي خان په وخت کې نظامي بولۍ يا نومونې څه په پښتو وليکل شوې او څه ورته را وژباړل شوې تر دې وروسته بيا د اميرعبدالرحمان خان په وخت کې د راولپنډۍ سفر او د يوسف او زليخا کيسې پښتو ژبې ته را وژباړل شوې، د امان الله خان پر مهال مرکه د پښتو هم هغه ارګان و چې د ليکلو ترڅنګ يې پښتو ادب ته د ژباړې له لارې هم کار وکړ؛ خو کله چې پښتو ټولنه جوړه شوه، نو دغه لړۍ پسې منظمه، علمي او پراخه شوه، هم هنري شوه او هم د ژباړې په معيارونو روانه شوه.

که د هنري ژانرونو لړۍ را وسپړو، نو لومړنی پښتو ناول هم د ژباړې له لارې چې هغه د مياحسيب ګل کاکاخېل (نقش نګين دی) دی پښتو ادب ته راغلی او همداسې تر اوسه پورې دا لړۍ را رسېدلې ده چې له نېکه مرغه اوس يې کړۍ ډېره زياته عامه او پراخه شوې ده چې هم پرې دپښتو ادب او ژبه پراخه او عامه شوې او هم يې ورته ننګونې او ستونزې زېږولي چې له امله يې کله ناکله ټولنه او خلک له ستونزو او ننګونو سره مخامخ کړي چې زما په نظر دغه ستونزې او ننګونې څو اړخونه يا ډېر لاملونه لري، چې تر ډېره دغه لاملونو د ژباړو له ډلبنديو هم زېږېدلي دي، په دې معنا ژباړه په څو برخو وېشل کېږي او هره برخه يې بيا ځانته ستونزې او ربړې لري، چې په ټوله کې يې د ژباړې لړۍ له ستونزو او ننګونو سره مخامخ کړې ده، چې ځينو ته به يې په لنډه توګه نغوتې ولرو:

د ژباړو په ډولونو کې يو ډول يې علمي ژباړې دي چې کله ناکله د پوهې د پرمخيون پر ځای ناپوهي رامنځته کوي. په دې معنا موږ ډېر ځله په علمي ژباړو کې له ادبي ژباړو سره هم مخامخېږو او په داسې حالاتو کې بايد ناسم پوهاوی ونه شي، يعنې په ټوله معنا د علمي اړخ ترڅنګ يې د ادبي اړخ خيال ساتل هم اړين دي، ځکه په ادبي باريکيو کې ژباړن ته د علمي مسايلو ترڅنګ ادبي باريکۍ هم د پاملرنې وړ دي او په داسې حالاتو کې بې له شکه د ژباړن کار يو څه ستونزمن او پراخېږي، خو بيا هم اړينه دا ده چې ژبه به يې تکلفي نه وي او نه به د موخنې ژبې هنري او ادبي ترکيبونه په ټوله معنا ژباړي، بلکې هلته به د خپلې ژبې هنري او ادبي ترکيبونه مومي. د ساري په ډول: په ادبي علمي ژباړو کې موږ لولو:

"✓ لکه چا چې پرې په ماشومتوب کې مرورلې وي.

سمه بڼه يې: لکه ماشومتوب کې چې چا پرې پيټه کړې وي.

✓ د ښوونځي هلکانو به ورته له چونګښې نه ويل.

سمه بڼه يې: ښوونځي والو به چونګښه باله.

✓ پوهه يوازې له استادانو څخه نه، بلکې له هر تجربه ناکو کسانو څخه هم ترلاسه کېدلی شي.

✓ سمه بڼه يې: زده کړه پر استادانو سربېره له متجربو کسانو څخه هم کېږي يا پر استادانو سربېره له متجربو کسانو څخه هم زده کړه کېږي.

✓ سقراط په ځوانۍ کې د حقيقت مندنې په لټه کې شو لومړی يې له ساينسي ليدلوري څخه د شيانو د وجود لامل ته خپل پام وګرځو او د دغې طبيعي فلسفې د حل لپاره يې ماغزه وکېول چې ايا د فکر او پوهېدلو د ورتياو لامل وينه، هوا او اور يا له دغه څخه يو هم نه دی؟

سمه بڼه: سقراط له ځوانيه د حقيقت په لټه کې و او د ساينس په وسيله (پرمټ) يې په هماغه وخت کې زباد کړه چې فکر، پوهه، وينه، هوا او اور مادي يا ښکارندې دي.
✓ سقراط د فيثاغورث د دين او ساينس په ترڅ کې په راپيدا شوې فلسفې نيوکه وکړه او زياته يې کړه چې د ده په فلسفه کې پوښتنه ديني او ځواب يې ساينسي دی.
سمه بڼه يې: سقراط د فيثاغورث پر فلسفې ځکه نيوکه وکړه چې نوموړي اکثره ديني پوښتنې د ساينس په وسيله ناسمې ځواب کړې دي." (۸)

په پورته ژباړه يا ژباړو کې له ورايه ناسمې معلومېږي، په دې معنا د سقراط د ژوند په اړه د محترم ژباړن دغه ناسمې ژباړې ډېر ځله موږ د سقراط د فلسفې ژورو ته نه شي کوزولی او دا هغه څه دي چې ډېر ځله يې زموږ علمي او ادبي ژباړه له ننګونو او ستونزو سره مخامخ کړې چې له امله يې عام يا عادي لوستونکي چې ډېر ځيرک نه وي سمه اخيستنه ترې نه شي کولی.

په علمي ژباړه کې بله مسئله د مصطلاحاتو يا اصطلاحګانو ده، يعنې هر علم ځانته اصول او اصطلاحګانې لري که ژباړن په يادو اصطلاحګانو نه پوهېږي، نو قاموس دې پسې وګوري که چېرې په هغې کې هم ستونزه حل نه شوه، نو بيا دې د ياد مسلک له يو وړ او مستعد کس نه پوښتنه وکړي او ځان دې پرې سم پوه کړي او تر هغې وروسته دې وژباړي، بې ځايه او په خپل سر دې نه ژباړي، ځکه ډېر ځله د ناسمې ژباړې له امله معناوې زيانمنېږي او د يوې معنا پر ځای بله معنا ښندي، لکه د ژبپوهنې يوه اصطلاح ده چې په انګريزي کې ورته ديفتانګ وايي او په پښتو کې يې غبرګغږ بولي همداسې د اسملېشن او ډسملېشن اصطلاحګانې چې په پښتو کې يې همرنګي او ناهمرنګي بولي او همداسې دا نور مسايل هم دړواخله، نو که چېرې موږ په پښتو کې د دغو اصطلاحاتو لپاره بديل ونه لرو ښايي ډېر ځله زموږ ژبپوهان په انګريزي يا په بله نومونه يې پوه نه شي او ژباړن يې هم په بله معنا وژباړي چې بې له شکه ژباړن به له ديفتانګ څخه ځانګه يا د جګړې ډګر جوړ کړی وي.

يا مثلاً د اروا پوهنې په يو ژباړل شوي کتاب کې داسې ژباړه لولو: ***"زه د هر کار د سرته رسولو وړتيا لرم، دا خو هېڅ شی هم نه و، زه تر دې هم زيات کار په دومره موده کې کولای شم" (۹).***

په دې جمله کې ګورو چې کټ مټ د درې ژبې رنګ او اغېز په کې ښکاري، مثلاً: زه د هر کار د سرته رسولو وړتيا لرم، درې يې داسې دی: من توانايی انجام هر کار را دارم يا ميتوانم هر کار را به سر برسانم او همداسې يې دا نورې جملې هم در واخله په داسې حال کې چې پښتو جملې يې هم ساده، لنډې او خوږې هم راتلای شي، لکه: ***دا خو عادي خبره ده، په دومره وخت کې تر دې هم ډېر کارونه کولای شم.***

په دې جمله کې هم ترکيب پښتو دی هم لنډه جمله ده او هم يې رنګ او ډيالوګ د پښتنو دی، يعنې موږ دا او دې ته ورته ډېرې ژباړې لرو چې نه يوازې يې پښتو د ژباړې ژبه کړې، بلکې ستونزې او ننګونې يې هم پيښې کړې دي.

نو که خبره راټوله کړو په علمي ژباړو کې لنډون، عاموالی، ساده والی او د خپلې ژبې رنګ ورکولو تر ټولو مهمه او اړينه خبره ده.

د دغه ډول ژباړو د ستونزو ترڅنګ موږ د ژباړې په بله برخه يا څانګه کې هم ستونزې لرو چې هغه د ژورناليستي ژباړو برخه ده، په دې معنا ژورناليزم يا رسنۍ هغه مسلک دی چې نن سبا يې خريداران په بسنده توګه ډېر شوي. ډېر داسې ښاغلي او اغلې به ګورې چې د ژورناليزم په لاره هم نه وي تللي، خو په غږيزې يا انځوريزې رسنۍ کې به نېغ ناست وي او لکچر به ورکوي او که دې خپلو نيمګړتياوو ته ځير کړ، نو ته وا چې د نوموړي يا نوموړې پلار او نيکه دې وښکنځه، خو دوی چې زموږ ژبه، کلتور، ادب او ملي ارزښتونه ښکنځي او ملنډې پرې وهي هغه خير. البته موخه مې ټول ژورناليستان نه دي، خو په اوسني وخت کې د دغه ډول ژورناليستانو شمېر خورا زيات دی.

د دې لپاره چې دغه برخه مو په مستنده توګه پېژندلې وي لومړی به هغو مسايلو ته ځير شو چې هره ورځ يې زموږ درانه ژورناليستان په ناسمه بڼه په رسنيو کې کاروي، البته لاندې بېلګې ما د طلوع نيوز ټلويزيون په ۱۳۹۵ / ۱۲ /۱۲ نېټه د اوو بجو پښتو سرويس په خبرونو کې ياداشت کړې، لکه:

ناسمې بڼې	سمې بڼې
✓ سيالي په لاره اچول شوې وه.	***سيالي وشوه.***

✓ په بدخشان کې ځلوېښت حلقې ځاګانې افتتاح شوې. په بدخشان کې ځلوېښت ځاګانې ګټې اخیستنې ته وسپارل شوې.
✓ د یو سفر په ترڅ کې د بدخشان خلکو ته وویل. د بدخشان خلکو ته وویل.
✓ د دې پېښو په تړاو (مرتبط) د دې پېښو په اړوند (مربوط)
✓ په بدخشان کې د دغه ډول قاچاقو د ترهګرو له خوا ملاتړ کېږي. ترهګر په بدخشان کې ددغه ډول قاچاقو ملاتړ هم کوي.
✓ مسلمان میشتي هېوادونه له ترهګرۍ سره مخ دي. اسلامي هېوادونه له ترهګرۍ سره مخامخ دي.
✓ په سوریه کې د داعشو شتون مسلمان میشتي هېوادونه په اندېښنه کې کړي. اسلامي هېوادونه د سوریې د داعشو پتن ځایونو اندېښمن کړي.
✓ د اقتصادي چارو کار پوهان. د اقتصادي چارو پوهان.
✓ په هېواد کې یو شمېر سوداګرې مېرمنې وايي چې د حکومت له خوا مالي ملاتړي ولري.
د هېواد ځینې سوداګرې مېرمنې د حکومت پر مالي ملاتړ ټینګارکوي.

پورته جملې ګورو چې هره ورځ زموږ په رسنیو کې په پراخه کچه کارول کېږي په داسې حال کې چې اکثریت یې ناسمې او تر ډېره په کې د دري ژبې اغېز له ورایه ښکاري، دا ځکه زموږ په اکثریتو رسنیو کې اوس لومړی ژبه دري ده او زموږ خبریالان هم پر ځای د دې چې په خپله پر خپلې ژبې (پښتو) باندې لیکل وکړي ژباړه کوي او هغه هم ناسمه او د دري ژبې د ګرامر د جوړښت تر اغېزې لاندې چې دغه ډول جملې په پښتو کې نه سمې دي او نه هم په زړه پورې، نو ژباړنانو ته بويه چې دغو نزاکتونو او باریکیو ته ځیر شي او لاندې مسایلو ته جدي پاملرنه وکړي.

✓ خبریال دې په خپل سر اعلانونه نه ژباړي او که ژباړي يې، نو دقیق او سم دې وژباړي نه د اوسنۍ هغه اعلان په څېر چې وايي: "... او طالبان هغه څوک دي، کوم به چې موږ مبارزه ورسره کوو او ختمو به يې."، نو هغه د کره کتونکو خبره، یعنې چه؟
ولې نه وايي که طالبان سولې ته غاړه کېښږدي، نو حکومت به يې ختم کړي.
✓ ژباړن خبریال ته په کار دي چې د دري ژبې د ویې زېرمې او عمومي معلوماتو ترڅنګ په پښتو ژبه کې هم پوره معلومات او د ویې زېرمې پانګه په ذهن کې ولري؛ ځکه بیا آبده میوند د میوند واټ په معنا نه ژباړي، بلکې د میوند ځلې يې بولي.
✓ ژباړن خبریال د مسلکي معلوماتو ترڅنګ باید د هېواد او نړۍ له ورځنیو چارو هم خبر وي او له ځانه تبصرې ونه ژباړي، په دې معنا دا په ما پورې اړه نه لري چې د ترکیې مشر رجب طیب اردغان څه کوي، خو دا په ما او موږ پورې اړه لري چې مسکو د څه شي او کومو موخو لپاره د افغان طالبانو ملاتړ کوي او څه شرایط يې ورته ټاکلي، په بدل کې يې له افغان حکومت او ولس نه څه غواړي؟
نو که زموږ خبریالان او ژباړن خبریالان په دغو مسایلو خبر نه وي او یا ورته په عادي نظر وګوري بې له شکه د اوس په څېر به ډېر بې روزګاره خلک سیاسي کارپوهان او یا د مسایلو اګاه وي.
✓ ژباړن خبریال چې کله د سیاسي ګوندونو په اړه تبصرې کوي، نو لږ تر لږه يې باید د هغوی منشورونه یا مرامنامې لوستې وي او پرې خبر وي او بیا يې په اړه خپل نظر، کره کتنه او نیوکه وکړي.
✓ موږ ډېر ځله ګورو چې ژباړن خبریالان د خبر یا ریوټ پر منځپانګې ځان نه پوه کوي او راساً يې ژباړي چې دا سمه خبره نه ده، د خبر په ژباړلو کې خبریال باید د خبر ټکي پر ټکي ژباړه ونه کړي، بلکې په اړه يې فکر وکړي او ځان پرې پوه کړي او له هغې وروسته دې يې وژباړي. د ساري په ډول په یو خبر کې اورو: د هلمند ولایت د سنګین په ولسوالۍ کې د مخالفینو د یو راکټ د لګېدلو له امله شل تنه ساتونکې مره او ټپيان شوي دي؟!
که چېرې په دغه متن کې موخه د پښتو جمله وي، نو بې له شکه جمله پښتو ده او ډېر خلک پرې پوه شوي هم دي، خو که موخه خبرې، ګرامري او سم جوړښت وي، نو بیا دا جمله ځکه سمه نه ده چې کټ مټ د دري ژباړه ده او له ورایه پرې خلک پوهېږي چې له دري ژباړل شوې، نو که «د هلمند په سنګین ولسوالۍ کې د یو راکټ له امله شلو تنو

ساتونکو ته مرګ ژوبله واوښته» ولیکل شي هم بـه لنـده شـي او هـم بـه پښـتو او ولایـت، مخـالفینو، لګېـدلو او... اضـافي ترکیبونه دي او مړه او ټپیان هم مصنوعي او جوړ شوی ترکیب دی نه پښتو.

✓ ***<u>ژباړن خبریال ته د ځینو اصطلاحاتو او نومونو ژباړل یوه بلـه لویـه ننګونـه او ربـړه ده، پـه دې معنـا مـوږ وینـو چې زموږ ځینې ښاغلي ژورنالیستان یا په یوې اصطلاح او نومونې نه پوهېږي او یا یې بدیله کلمه نه شـي پیدا کـولی او په ناسمه توګه یې ژباړي چې ښه بېلګه یې څه موده وړاندې د کابل په پل محمود خان سیمه کې پر یو نظامي یـا پـوځي مرکز باندې د وسله والو مخالفینو له خوا برید و، دغه مرکز چې د رجال برجسته په نامه یادېده زمـوږ ژورنالیستانو هـم په همدغه نامه یاداوه او تر ډېره زموږ ځینې ښاغلي هم پرې نه پوهېدل چې څه معنا؟</u>***

البته په دري کې یې هم نومونه بشپړه نه اخیستل کېدله، ځکه اصلاً باید د دغه مرکز نـوم نګهبـانـان چـې ایرانـي پلـوه رسنۍ یې پاسبانان رجال برجسته بولي دی چې پښتو ژباړه یا نومونه یې د لوړ پوړو چارواکو ساتونکي راځـي، خـو مـوږ تر اخره پورې دغه نومونه په دې بڼه وانه ورېده او تر اوسه پورې ځینو ته د پوښتلو وړ خبره ده چې دا څه شی دی؟

نو که د ژورنالیستي ژباړو په اړه خبره را ټوله کړو هر هغه څوک چې ژورنالیستي متون ژبـاړي بایـد خپلـه یـې هـم ژورنالیست وي او د ژورنالیزم په اړه ټولې اصطلاحګانې ورته معلومې وي او که ژورنالیست نه وي، نو لـږ تـر لـږه دې د ژورنالیزم په اړه کافي معلومات ولري او د هرې اصطلاح ممکنه بدیله ژباړه په بلې ژبې کې وموندلی شي او که چېرې له دغو کمالونو څخه یو هم نه لري، نو بیا دې لطفاً دغو مزو ته ګوتې نه ور وړي، ځکـه لـه مـتن او ژبـاړې څخـه بـه یـې زموږ د اوسنیو ځینو ژباړنانو متون جوړ وي چې نه پرې خپله پوهېږي او نه پرې ولس پوه کولی شي او دا چـې خپلـې او بلې ژبې ته یې څه ډول قبرونه کېندلي هغه موږ عملاً ګورو.

د ژباړو د ډولونو په لړ کې بل ډول یې چې په کافي اندازه ستونزې او ننګونې لري هغه ادبي یا په ټوله کـې فرهنګـي ژباړې دي. د پوهانو په وینا ادبي ژباړه هغې ژباړې ته وایي چې په هغې کې ژباړن هم ژبه او هم منځپانګه ژبـاړي یـا پـه بله وینا ادبي ژباړه هغې ژباړې ته وایي چې موضوع یا خبره او ژبه دواړه ژباړن ته ور ترغاړه وي. ژباړن بـه خبـره هـم سمه رسا رسوي او ادبي ژبه به هم کاروي. (۱۰)

په ادبي ژبه کې موږ له ځینو سېمبولونو او تخیلي، عاطفي او احساسي ایماژونو سره مخامخېږو چې پرې پوهېـدل پـه کار دي. په دې معنا د ژورنالیزم یا نورو علومو په ژباړه کې ښایي مـوږ د هغـو علومـو پـر مصـطلحاتو او نومونـو بانـدې پوهېدل اړینه خبره وبولو او ځان په دې مجبور وبولو چې هم باید د اصطلاحګانو بدیله کلمه پیدا کړو او هم یـې منځپانګـه سمه وژباړو، خو په ادبي ژباړه کې بیا د دغو ټولو خبرو ترڅنګ، خیال، عاطفه، احسـاسـات او د زړه مرانـدې هـم اړینـې دي، په دې معنا موږ ډېر ځله له داسې خبرو او کلامونو سره مخامخېږو چې د عقل له پلـوه امکـان نـه لـري یـا لـه امکانـه لرې وي، خو د ادب له پلوه بیا ډېره ژوره او دپام وړ خبره وي، د ساري په ډول موږ په شعري نړۍ کې لولو:

دا چې سپینه ململي وریځ لمبه شي
یا ګلونه د چمن سره غرغنده شي
دا هم ځان باندې یو قسم ولاړتیا ده
اننګي چې ګلابي شي وینه سره شي (۱۱)

عقل او بې عقله دواړه ضد و نقیض خبرې دي همداسې اور او اوبه هم یو د بل ضد دي، په دې بېتونو کې ګورو چې اوبه یا وریځ چې له آره د ځمکې تپ دی او په حقیقت کې له اوبو یا له خولې پیدا شوي پورته الوزي او اور اخلي یا هم د چمن ګلان سره غرغنده کېدل، په خبرو راتلل او د انسان له زیاتې سرټکول هغه خبرې دي چې عقل یې نه مني، خو د ادب عقل او د ادب ژبه ورته ځای لري او مني یې، نو ځکه په ادبي مسایلو کې د منځپانګې ترڅنګ د خیال او عاطفې احساس ژباړل هم اړینه خبره ده.

موږ چې کله ادبي مسایل ژباړو باید د هغې پر احساس او خیالاتو ځان پوه کړو د هغې پر لطافت، باریکۍ او نازکۍ باندې مو د زړه مراندې وا شي او پوه شو چې ګران او محترم لیکوال کوم احساس او کوم خیال انتقالول غواړي او بیا یې تر وسې وسې د هنر په جامه هم خیال وپالو او وژباړو او هم یې فکر، خو له بده مرغه زموږ ځینې ژباړې بیا له دغه ډول خیال او عواطفو څخه کنګالې دي او پر ځای د دې چې د لیکوال یا موخنې ژبې خیال او ادبي لطافت ته ځېرنه

وکړي يوازې يې منځپانګه را ژباړي دا چې خوند او کيف په کې له منځه ځي له هغې سره چندان کار نه لري چې ژوندۍ بېلګې يې لانديني متون دي:

"هانخ د خولۍ پيک را ټيټ کړ، لکه چې په ډېرې آسانۍ يې د ليدلو امکان نه و، له څو شېبو وروسته يې د موټر له هندارې څخه شاته را وکتل.

بيديا دومره پيکه وه چې څو متره ليرې سترګو څار نه کاوه. او هرې خوا ته نرۍ، نرۍ باران په يوه شان اورېده.

هانخ له موټر څخه پلې شو، زړه يې په ډېرې چټکتيا سره ټوپونه وهل او د مخ رنګ يې هم لږ غونډې الوتی و. دښته يې طې کړه، او يوه لوی پلورنځي ته ور ننوت.

ډېر خلک د خريدارۍ او پېرودلو لپاره نه، بلکې د باران له امله يې دلته پناه راوړې وه د لفټ مخې ته ودرېد، ډېرې وېرې يې پر زړه څولې اچولې وه. وحشت او ډار يې په سترګو کې له ورايه ښکارېده، خو ده هڅه کوله چې خلکو ته ځان عادي ښکاره کړي په بېړه يې ځان د لفټ مخې ته ورساوه او د لفټ په تکمه يې ګوته کېښوده. سمدلاسه ور ورته پرانيستل شو او د لفټ مامور په تنده لهجه ورته وويل:

- ناوخته دې کړ. ډېر دې ناوخته کړ.

هانخ په بېړه لفټ ته ننوت، په داسې حال کې چې د وچولي خولې يې پاکولې ځواب يې ورکړ.

- څارلم يې!

د لفټ مامور په تريخه وپوښتل.

- سره له دې چې څارلې يې بيا دلته راغلې؟

هانخ چې ساه په سختۍ ويسته وويل.

- نه، زه د هغوی څخه ورک شوم، د خرابې هوا څخه مې ګټه پورته کړه.

د لفټ مامور د يووېشتم پوړ تکمه ووهله او لفټ په خوځښت راغی.

دواړو يو بل ته په ډېر بد انداز او وېره کې کتل څو شېبې وروسته لفټ په يووېشتم پوړ کې ودرېد، او هانخ ترې پلې شو، څو ګامه ګړندی ولاړ او پر هغه وره چې د (مدير) ټاپه لګېدلې وه ور ننوت.

خونه خالي وه، او راساً د لرغږي (ټيليفون) په لور ورغی، شماره يې وهله، خبرې يې بندې، بندې کولې، په ډېر وهم کې و او هرې خوا ته يې په ډېرې حيرانتيا سره کتل ويې ويل

- هلو...." (۱۲)

پورته ژباړه هم ښېګڼې لري او هم نيمګړتياوې، په دې کې شک نه شته چې هنري ده او د هنر په زور لوستونکی تر پايه له ځان سره ساتلی شي، خو دا هم د منلو ده چې د دغې ژباړې په ليدلو سره ځيرک لوستونکی له ورايه پوهېږي چې دا متن بايد لومړنۍ ژباړه وي او يا هم داسې چا به ژباړلې وي چې هغه د ژباړې پر آرونو ډېر نه پوهېږي.

په هر حال! زموږ يې له ژباړن سره کار نه شته، خو هغه څه چې په دې ژباړه کې دي پر هغې به يو څو خبرې وواېو، لومړی دا چې ليک نښې په سمه توګه نه دي کارېدلي او د (او) مورفيم يا د ډاکټر زيار په وينا تړوييکی د همدې لپاره دی چې دوه مورفيمونه، کلمې، فقرې، جملې او آن پاراګرافونه سره يو ځای کړي، خو دلته ګورو چې نه يوازې يې جملې نه دي نښلولي، بلکې تر او يې وړاندې کامه هم ورکړې چې په دې کار سره يې د (او) د تړوييکي دنده په ټوله معنا ختمه کړې ده.

بله مسئله په کې د ترکيبونو ناسم ژباړل او د پښتو ګرامر سم په پام کې نه نيولو خبره ده د مثال په توګه که چېرې زه وای، نو ما دا ***جمله "هانخ د خولۍ پيک راټيټ کړ، لکه چې په ډېرې اسانۍ يې د ليدلو امکان نه و". داسې ژباړله (هانخ د خولۍ پيک ځکه راټيټ کړ چې څوک يې سم ونه ګوري).***

يا دا جمله چې وايي: "بيديا دومره پيکه وه چې څو متره ليرې سترګو څار نه کاوه." داسې به سمه وي (فضا دومره ککړه وه چې دوه ګامه وړاندې څوک نه ښکارېده).

يا "هانخ له موټر څخه پلې شو، زړه يې په ډېره چټکتيا سره ټوپونه وهل او د مخ رنګ يې هم لږ غونډې الوتی و،دښته يې طې کړه او..." خو داسې ښه يې (هانخ چې کله له موټره کښته شو رنګ يې الوتی او زړه يې بې واره درزېده، داسې درزېده چې آن د څنګ کس يې هم دربا اورېده، خو له دې سره سره بيا يې هم اوږد واټن وواهه او...) او

همداسې دا نوره ژباړه یې هم در واخله چې په ټولو کې یې د درې ژبې جوړښتونه او ترکیبونه زیات دي او لوستونکی لکه څنګه چې ترې باید خوند واخلي هغسې خوند ترې نه شي اخیستلی، خو لکه مخکې مې چې هم یادونه وکړه دا چې کیسه خپله تلوسه او هنر لري، نو ځکه یې د هنر له امله لوستونکي لولي.

نو په ټوله کې زموږ ځینې ژباړې دغه ډول ستونزې لري چې بې له شکه ټولنه او لوستونکي یې له لوی جنجال سره مخامخ کړي.

پورته مسایلو ته په کتلو سره ویلای شو چې ژباړه د کلتورونو او فرهنګونو ژباړل دي یا ژباړه له یوې ټولنې څخه یوه خبره بلې ټولنې ته ور انتقالول دي او دغه لېږد یا انتقال هېڅکله لکه څنګه چې خبره ده نه وي، هرو مرو په کې توپیر راځي او چې توپیر په کې راغی، نو بیا د کره کتونکو دا خبره هم مخې ته درېږي چې ***"هر ژباړن خاین دی"*** په داسې حال کې چې ژباړن ژباړه د خدمت لپاره کوي نه د خیانت لپاره، خو د ګوتو په شمار ناقدین ورته ځکه خاین وایي چې نه د لیکوال سبک ژباړلی شي او نه یې هم خبره او دا خبره د دې لامل کېږي چې په ژباړه کې یې ستونزې پیدا شي او اصالت په ټوله معنا ونه ژباړي، خو بیا د استاد رفیع په ګډون ډېر پوهان په دې نظر دي که چېرې کوم ژباړن لږ تر لږه پنځوس سلنه متن په دقیقه توګه وژباړلی شو، نو بې له شکه هغه بریالی او کامیابه ژباړه ده، ځکه یاد ژباړن وکولای شول چې د موخنې ژبې موخه او اهداف بلې یا خپلې ژبې ته وژباړي او دا هغه څه دي چې ژباړن یې غواړي.

په هر حال!که خبره را ټوله کړو په ټوله کې زموږ ژبه (پښتو) نن سبا د ژباړې ژبه ده او اکثراً هغه خلک ژباړې کوي چې نه د خپلې ژبې او نه د بلې ژبې په ګرامر لکه څنګه چې د ژباړې آرونه حکم کوي نه پوهېږي او دا هغه څه دي چې ژباړه د بې لارۍ خوا ته بیایي، نوکه خبره را لنډه کړم زموږ اوسنۍ ژباړې په ټوله کې دغه لاندې ستونزې او ننګونې لري:

- ***زموږ ژباړنان ډېر ځله د مسلک له مخې نه، بلکې د ذوق له مخې ژباړې کوي.***
- ***په دې وروستیو کې اکثره په پښتو ژبه کې ژباړې د اړتیا له مخې نه، بلکې د مالي اړتیاوو پر اساس د نا مسلکي خلکو له خوا وشوې.***
- ***ژباړه یو خلاق فن او هنر دی، خو موږ ډېر ځله دغه هنر د هنر په توګه نه، بلکې د یوې مالي اړتیا پر اساس ترسره کړې ده.***
- ***له بده مرغه زموږ ډېرو ژباړنانو تر اوسه پورې خپل منزل او مزل نه دی موندلی او لا تر اوسه هم په بې لاریو روان دي چې دغو بې لاریو زموږ ولس، ژبه او کلتور هم له ننګونو سره مخامخ کړی دی.***
- ***ژباړه د ټولنو د غنا او پرمختګ وسیله ده، خو چې د اړتیاوو پر اساس وي نه د مجبوریت (مادي او نورو ملحوظاتو) له مخې، خو زموږ اکثره ژباړې د مادي مجبوریتونو پر اساس دي.***
- ***ژباړن باید پر موخنې او ژباړنې دواړو ژبو په ټوله معنا برلاسی وي، خو له بده مرغه زموږ ډېر لږ ژباړنان داسې دي.***
- ***ژباړن باید د لیکوالۍ له آرونو او چوکاټونو څخه هم خبر وي او لږ تر لږه خپل متن یې د لوستلو او منلو وړ وي، خو زموږ ډېری ژباړنان آن املاء هم نه لري.***
- ***وړاندې تر دې چې ژباړه کېږي ژباړن باید د یاد متن په اصطلاحاتو، ترکیبونو او جوړښتونو ځان پوه کړي، خو له بده مرغه زموږ په ډېرو ژباړو کې دغه اصول نه دي مراعت شوي.***
- ***په ژباړه کې تر ټولو مهمه خبره کلتوري او دودیز ارزښتونه دي او هېڅکله باید د بلې ټولنې ژباړه زموږ د ټولنې دود او کلتور تر منفي اغېزې لاندې را نه ولي، خو په دې وروستیو کې دومره بې ارزښته شیان او مسایل ژباړل شوي چې آن زموږ کلتور او ولس یې له ننګونو سره مخامخ کړی دی.***
- ***ژباړه باید هېڅ ډول دیني او اسلامي ارزښتونه ونه ګواښي، خو زموږ اوسني سریالونه، فلمونه، ډرامې او دې ته ورته ژانرونه دومره بې کیفیته، بې خونده او پردي پال دي چې هم د کلتوري یرغل معنا یې پیدا کړې او هم یې زموږ له اسلامي او دیني تقدساتو سره په ټکر کې واقع شوي. د ساري په ډول په پښتنې ټولنه کې طلاق یو عیب ګڼل کېږي، خو که چېرې انسان تنګ شي نو بیا د اسلامي ګروهې له مخې طلاق ته زړه ښه کوي، خو په دغو سریالونو او ډرامو***

<u>کې ګورو چې نجلۍ په یو وخت کې له څو تنو سره اړیکې لري او په یو وخت د څو تنو ښځه وي چې دا هم کلتوري ټکر دی او هم اسلامي.</u>

- ✓ ***<u>د ژباړې لویه او اساسي ستونزه د حکومت نه پاملرنه ده، په دې معنا همدا اوس نه د اطلاعاتو او کلتور وزارت، نه پوهنتونونه او نه نورو اکاډمیکو موسسو ژباړې ته په مسلکي او علمي توګه کوم کار کړی او نه یې په پام کې لري.</u>***
- ✓ ***<u>د ژباړې د ستونزو او ننګونو یو لامل نا امني او په هېواد کې د معنوي کارونو بې ارزښته کېدل هم دي، څکه نن سبا اکثره لیکوال یا ژباړنان په مادیاتو بوخت دي او که ژباړې هم کوي د څو تنګو په پار یې کوي چې له بده مرغه تر ډېره ژباړنان مسلکیان هم نه وي.</u>***

نو که خبره را ټوله کړو زموږ ژباړې دا او دې ته ورته ستونزې لري، خو په ټوله کې ژباړن باید لومړی د ژباړې په دې ټولو ډولونو باندې ځان پوهېده کړي او بیا یې وژباړي او که چېرې د اوس په څېر د ځینو ښاغلو او اغلو له خوا همداسې خپلسرۍ رواني وي بې له شکه به زموږ ژباړې په ټوله معنا زموږ ولس، دودونه، اسلامي، ملي او کلتوري ارزښتونه له ستونزو او آن ننګونو سره مخامخ کړي او که پر وخت یې حکومت مخه ونه نیسي، بې له شکه زموږ راتلونکی نسل به یې هم د زوال کندې ته غورځولی وي چې بیا به یې نه موږ او نه هم حکومت مخه نیولی شي، نو وړاندې تر دې چې له کمره وغورځېږو باید مخه یې ونیول شي.

پایله:

په دې کې شک نه شته چې ژباړه یوه اړتیا او یو مبرم ضرورت دی او د نړۍ ټول پرمختللي او متمدن هېوادونه تر ډېره د ژباړو له لارو مخ کې تللي، څکه هرې برخې ته یې چې اړتیا پیدا شوې، نو په اړه یې هم خپله لیکل کړي او هم یې د نورو ټولنو تجربې او بریالیتوبونه د مشورو او ژباړو له لارو ترلاسه کړي، خو د هغوی بریالیتوب په دې کې و او دی چې هغوی لومړی د خپلې ټولنې اړتیا درک کړې او بیا یې د هغې د حل لپاره لارې چارې سنجولې او که یې اړینه بللې چې په یاده برخه کې د نورو بریالیو ټولنو متون را وژباړي، نو بیا یې د خپل هېواد غوره او نخبګان موندلي او هغوی یې د دغه چار ترسره کولو ته ګومارلي، امکانات یې ورکړي او د کارونو قدر یې ورته کړی، خو زموږ په ټولنه کې نه دغه اړتیا چا درک کړې او نه یې ورته ارزښت ورکړی او که یو نیم زړه سواندی پیدا شوی او اړتیا یې درک کړې او د هغې پر اساس یې کار شروع کړی، نو تر هغې وړاندې یو بل داسې کمزروي او بې خونده چا دا کار کړی چې هم یې د لومړني او وړ کس جذبه مړه کړې او هم یې د هغه پر کار د بطلان کرښه را کاږلې، نو که ژباړه کېږي باید د اړتیا له مخې د یو مسلکي او ځانګوال تن له خوا وشي چې هم پرې اړتیا پوره شي او هم پرې ټولنه ښېرازه شي او که بې اړتیا او نا مسلکه کسان یې ژباړي، نو بې له شکه به یې هم ژباړه بې خونده وي او هم به یې زموږ ولس، کلتور، تقدس او دې ته ورته مسایل له ننګونو او ربړو سره مخامخ کړي وي چې له بده مرغه تر ډېره همداسې هم ده.

اخځونه:

۱- رحمت الله جمالزی، لومړی چپتر، د ژباړې انستیتوت لپاره د ژباړې لکچرنوټ، ناچاپ اثر، ۱ مخ.

۲- نصرالله ناصر(څېړنپوه)، د افغانستان د معاصرو ادبیاتو وضعیت (د سیمینار د مقالو ټولګه)، اوډنه او د چاپ زیار د څېړندوی وجیه الله شپون، د افغانستان د علومو اکاډمي، د ژبو او ادبیاتو مرکز او د پښتو څېړنو نړیوال مرکز، د مومند خپرندویې ټولنې تخنیکي څانګه، ننګرهار، ۱۳۹۴ لمریز کال، ۲۳ مخ.

۳- نصرالله ناصر(څېړنپوه)، پورتنی اثر، ۲۳- ۲۴ مخونه.

۴- همدغه اثر، ۲۵ مخ.

۵- محمد هوتک، پټه خزانه، د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست، دوهم چاپ، ۱۳۳۹ لمریز کال، ۶۰ مخ.

۶- محمد هوتک، پورتنی اثر، ۱۹۴ مخ.

۷- اجمل ښکلی، د ژباړې اصول، مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۳ لمریز کال، ۱۰-۱۲ مخونه.

۸- پال ستراترن، سقراط، ژباړن، محمداکبر نیازی، کتاب ښار خپرندویه ټولنه، کابل، ۱۳۹۵ لمریز کال، ۱۱-۱۳ مخونه.

۹- ډیل کارینګي، له ذهني فشاره ژغورنه، پښتو ژباړه، څېړندویه عاقله سادات، میهن خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ لمریز کال، ۲ مخ.

۱۰- اجمل ښکلی، د ژباړې اصول، مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۳ لمریز کال، ۴۷ مخ.

۱۱- محمداشرف غمګين، خود اعتماديت، جرس دري مياشتنى خپرونه، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰ مه پرله پسې ګنه، ۲۰۰۲ زېږديز کال، ۹۶۱ مخ.
۱۲- پرويز قاضی سعيد، مرګيه مه راځه لا ځوان يم، ژباړن، نصرت الله رحيمي، ميهن خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۸۸ لمريز کال، ۱-۲ مخونه.

Pukhtunkhwa Journal